

УДК 377.018.43:37.09
DOI:10.15330/esu.13.154-159

Світлана Кравець,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут професійно-технічної освіти НАПН
України, (м. Київ, Україна)

Svitlana Kravets,

Candidate of pedagogical sciences (PhD), Senior
Research Fellow, Institute for Vocational Education of
the National Academy of Pedagogical Sciences of
Ukraine (Kyiv, Ukraine)

sveta.kindz@ukr.net

ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

REQUIREMENTS FOR ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DISTANCE PROFESSIONAL EDUCATION

Актуальність пошуку шляхів поєднання традиційних форм, методів, технологій навчання із інформаційними технологіями зумовлюється інноваційними процесами інформатизації суспільства. У статті схарактеризовано дистанційну форму здобуття освіти й з'ясовано, що системне використання технологій дистанційного навчання є невід'ємним процесом інформатизації освіти.

Узагальнено вимоги до організаційно-педагогічних умов дистанційного професійного навчання у контексті інформатизації освіти, якими є: нормативні, технічні, педагогічні та особистісно-професійні. Систематизовано три блоки організаційно-педагогічних умов (організаційно-технічний, змістово-процесуальний, особистісно-професійний), які сприяють ефективному впровадженню технологій дистанційного професійного навчання й забезпечують соціальний ефект.

Ключові слова: *інформатизація освіти, дистанційна освіта, дистанційне професійне навчання, технології дистанційного професійного навчання, організаційно-педагогічні умови, заклади професійної освіти.*

Actuality of searching for the ways to combine traditional forms, methods, technologies of teaching with information technologies is determined by innovative processes of society informatization. The article describes the distance form of training. On the basis of the analysis of scientific sources and practical experience, it has been established that the systematic use of distance learning technologies is an essential and necessary process of informatization of education, intended to adapt the modern educational environment to the conditions of the informational society, effective organizational and managerial activity and successful functioning of educational programs in it.

The author summarizes the following requirements for organizational and pedagogical conditions of distance professional training in the context of informatization of education: normative, technical, pedagogical and personal-professional. It is clarified that the organizational and pedagogical conditions of distance learning in the informational and educational environment of the vocational education institution should be purposely designed to ensure the full or partial organization of educational process on the basis of distance learning technologies and to correlate with the requirements for informatization of education. Three blocks of organizational

and pedagogical conditions (organizational-technical, content-procedural, personal-professional) are arranged, which promote the effective implementation of distance professional training technologies and provide the social effect that is seen in the diversification of forms of vocational education and training; meeting individual educational and professional needs of a personality; improving the quality of vocational training for students; cost reduction in the system of vocational education, etc.

Key words: *informatization of education, distance education, distance vocational training, technologies of distance professional training, organizational-pedagogical conditions, vocational education establishments.*

Постановка проблеми. Інноваційний поступ інформаційних технологій та їх широке впровадження суттєво трансформують розвиток суспільства за соціальними, економічними, культурологічними, технологічними та іншими векторами. Не оминає процес інформатизації і систему освіти, яка на часі видозмінюється концептуально: оновлення законодавчих актів та нормативно-правових документів для повної реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти відповідно до індивідуальної освітньої траєкторії.

Актуальність дослідження. У контексті забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії, здобувачі освіти мають право вибору видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання [4]. Означене зумовлює пошук шляхів поєднання традиційних форм, методів, технологій навчання із інформаційними технологіями, які забезпечать успішну організаційно-управлінську діяльність закладу та сприятимуть досягненню високих результатів навчання учнів/студентів.

Серед основних форм здобуття освіти, визначених у Законі України “Про освіту” (ст. 9), сьогодні акцент уваги науковців, педагогів-практиків, роботодавців спрямований на дослідження дистанційної освіти та технологій дистанційного навчання. Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [4].

Аналіз останніх публікацій. Концептуальні основи розвитку дистанційної освіти, проектування і впровадження дистанційного навчання знайшли відображення у наукових працях В. Бикова, О. Базелюка, Н. Волкової, Т. Григорчук, В. Кременя, В. Кухаренко, Л. Петренко, П. Федорука, В. Олійника та ін. Погляди науковців є суголосними у тому, що розвиток дистанційної освіти та системне використання технологій дистанційного навчання є невід’ємним процесом інформатизації освіти, що призначена для адаптації сучасного освітнього простору до умов інформаційного суспільства, ефективної організаційно-управлінської діяльності й успішного функціонування здобувачів освіти у ньому.

Задоволення інформаційних, комунікаційних потреб особистості, вибір оптимальних форм навчання для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, формування й удосконалення мережних якостей суб'єктів навчання можливе за наявності у закладі освіти необхідних елементів інформаційної інфраструктури у контексті таких вимог: технічні: комп'ютерна техніка, наявність мережі, Wi-Fi технології; програмні: питання безпеки, інтегрованість, взаємодія; академічні: методичне наповнення, відповідність навчальним програмам; соціальні: етичний,

культурологічний, нормативно-правовий аспекти; людські ресурси: ІКТ-грамотність, психологічна готовність, наявність фахівців [6].

Йдеться про те, що й реалізація дистанційної освіти та впровадження технологій дистанційного навчання передбачає створення у закладі освіти відповідних організаційно-педагогічних умов, які співвідносяться із сучасними вимогами до інформатизації освіти.

Щодо сутності поняття “організаційно-педагогічні умови”, то А. Литвин розуміє їх як “сукупність сконструйованих можливостей (обставин) змісту, форм, методів цілісного навчально-виховного процесу, що забезпечують управління функціонуванням і розвитком процесуального аспекту освітньої системи, впливають на навчальний процес, дозволяють ефективно керувати, здійснювати цей процес відповідно до завдань, із застосуванням обраних форм, методів, прийомів, сукупності положень, дотримання яких забезпечує досягнення поставленої мети [2, с. 63]. До педагогічних умов дистанційного навчання О. Ткаченко відносить: нормативно-правове забезпечення дистанційного навчання; стан матеріальної бази навчального закладу – наявність освітнього інформаційного ресурсу; забезпечення навчальної бази дистанційного навчання; наявність фахівців, відповідної кваліфікації і таланту [5, с. 157]. На переконання С. Якубова, дистанційне навчання учнів стане ефективним за умови забезпечення таких організаційно-педагогічних умов: теоретичного обґрунтування й дотримання дидактичних принципів дистанційного навчання; спрямованості процесу навчання учнів на формування їхніх життєвих компетентностей; забезпечення можливостей для вдосконалення комунікативних умінь учнів; створення та практичного впровадження моделі педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу шляхом інтеграції традиційної й дистанційної форм навчання. Упровадження таких умов, на думку науковця, передбачає підготовку педагогів та учнів для роботи у середовищі дистанційного навчання; розробку складу та структури навчально-методичного наповнення середовища дистанційного навчання (дистанційних навчальних курсів, що складаються з окремих дистанційних уроків за чинним календарно-тематичним планом навчання) [7].

На основі аналізу наукових джерел і власного досвіду в межах виконання науково-дослідницької роботи “Методичні основи дистанційного професійного навчання кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах”, ми розуміємо, що організаційно-педагогічні умови дистанційного навчання в інформаційно-освітньому середовищі закладу професійної освіти мають бути спеціально спроектовані для забезпечення повної чи часткової організації освітнього процесу на основі технологій дистанційного навчання й співвідноситись із нормативними, технічними, педагогічними та особистісно-професійними вимогами до інформатизації освіти.

Мета дослідження – узагальнити вимоги до організаційно-педагогічних умов дистанційного професійного навчання.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до *нормативного аспекту* інформатизації освіти однією із умов запровадження дистанційного професійного навчання є дотримання нормативно-правового супроводу дистанційної освіти, тобто Законів України “Про освіту”, “Про професійно-технічну освіту” (у перспективі – Закон України “Про професійну освіту”), Концепції дистанційної освіти, Положення про дистанційне навчання та ін. Окрім того, варто зазначити, що дистанційна форма навчання супроводжується плануванням, що передбачає розроблення навчальних

планів, програм, графіків дистанційного навчання та ін. супровідних документів, які мають бути розміщені на сайті закладу професійної освіти та доступні для суб'єктів навчання. Особливістю дистанційного навчання є те, що воно передбачає наявність індивідуальних навчальних планів, програм і графіків, оскільки учні/слухачі можуть самі обирати час навчання і мати різні рівні навчальної готовності.

Технічна складова є обов'язковою в організації дистанційного професійного навчання. Враховуючи те, що будь-які педагогічні умови у сучасному закладі освіти реалізуються в інформаційно-освітньому середовищі, ми розмірковуємо, що організаційне забезпечення дистанційного професійного навчання має створюватись в умовах належної технічної оснащеності навчальної установи комп'ютерами, комп'ютерними класами, безперебійною мережею Інтернет тощо. У частині технічного забезпечення дистанційного професійного навчання варто розуміти, що наявність спеціалізованої системи дистанційного навчання (Web-простору) є умовою стійкого його функціонування. Технічне забезпечення дистанційного професійного навчання являє собою інформаційні ресурси – комплекси програмного та методичного забезпечення у вигляді дистанційних курсів і засоби оперативного доступу до них. Інформаційні ресурси повинні в повному обсязі забезпечувати проведення навчального процесу за технологіями дистанційного навчання.

Педагогічний елемент у дистанційному професійному навчанні відображається змістом сучасних дистанційних курсів (педагогічних програмних комплексів), відповідних навчальним програмам, із визначенням цілей курсу, орієнтацією всіх навчальних процедур на гарантоване їх досягнення, постійним зворотнім зв'язком (поточна і підсумкова оцінка результатів), а також характеризується процесами їх розробки та розміщення у електронному середовищі. Специфіка педагогічного моделювання дистанційного професійного навчання полягає у тому, що на разі у закладах професійної освіти дистанційне навчання не використовується як абсолютно окрема форма, а технології дистанційного навчання використовуються у поєднанні із педагогічними технологіями. Означені процеси у педагогічній теорії отримали назву “змішаного навчання” (blended learning), особливістю якого є гармонійне поєднання дистанційної форми навчання (для опанування теоретичними знаннями) та реальної практичної діяльності учнів [3, с. 24–26].

Особистісно-професійні вимоги до організаційно-педагогічних умов дистанційного навчання співвідносяться із показниками готовності педагогів до впровадження технологій дистанційного навчання та розвитком ІКТ-грамотності (ІКТ-компетентностей) учнів/слухачів. Готовність педагогів до впровадження технологій дистанційного навчання є багатоаспектним поняттям й характеризується як: 1) особистісно-професійне утворення, динамічне відносно прогресивного розвитку інформаційно-комунікаційного середовища (електронних систем, засобів навчання та ІКТ); 2) постійно удосконалюється індивідуально й у педагогічній взаємодії, завдяки чому підвищується вмотивованість до володіння фаховими знаннями та вміннями, необхідними для здійснення технологічних дій в електронному просторі; формується здатність до рефлексії, самоаналізу на основі усвідомлення особистісної та суспільної значущості результатів діяльності; 3) проявляється у педагогічній діяльності комплексом компонентів (мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного, оцінно-рефлексивного) через реалізацію функцій дистанційної освіти (організаційної, навчально-пізнавальної, комунікаційної, діагностичної); 4) сприяє ефективному поєднанню традиційних й

інноваційних форм навчання для досягнення педагогами освітніх цілей у процесі професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників [1, с. 85].

Таким чином, ефективне впровадження дистанційного професійного навчання у закладах професійної освіти уможливорюється шляхом реалізації організаційно-педагогічних умов, які у співвідношенні із нормативними, технічними, педагогічними та особистісно-професійними вимогами до інформатизації освіти можна систематизувати трьома блоками, а саме: організаційно-технічний (наявність нормативно-правового супроводу дистанційної професійної освіти; наявність спеціалізованої системи дистанційного навчання), змістово-процесуальний (розробка та розміщення у електронному середовищі сучасних дистанційних курсів; застосування змішаного навчання у професійній підготовці учнів/слухачів), особистісно-професійний (рівень володіння учнями/слухачами ІТ-технологіями; безперервний розвиток готовності педагогів до впровадження технологій дистанційного навчання) (рис. 1).

Рис. 1. Організаційно-педагогічні умови дистанційного професійного навчання

Висновки. Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовлює щоденне оновлення інформаційної інфраструктури, розкриваючи перед науковцями й педагогами-практиками нові перспективи подальших досліджень щодо можливості розширення організаційно-педагогічних умов дистанційного професійного навчання відповідно до вимог часу та специфіки професійної підготовки учнів/слухачів у закладах освіти. Однак, у реальних обставинах упровадження технологій дистанційного професійного навчання їх соціальний ефект є очевидним й вбачається в урізноманітненні форм професійної освіти і навчання; задоволенні індивідуальних

освітньо-професійних потреб особистості; підвищенні якості професійної підготовки учнів/слухачів; зменшенні фінансових витрат у системі професійної (професійно-технічної) освіти тощо.

Література

1. Кравець С. Г. Суть і компоненти готовності педагогів до впровадження дистанційного навчання кваліфікованих робітників / С. Г. Кравець // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць: Вип. 12 / Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол. : В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Міленіум, 2016. – С. 78-90.
2. Литвин А. В. Методологічні засади поняття “педагогічні умови”: на допомогу здобувачам наукового ступеня / А. В. Литвин. – Л. : Сполум, 2014. – 76 с.
3. Підготовка педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів до дистанційного навчання кваліфікованих робітників / [О. В. Базелюк, А. А. Каленський, С. Г. Кравець та ін.]. – Київ : ІПТО НАПН України, 2017. – 76 с.
4. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII // Законодавство України / ВР України : [офіц. веб-портал]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page/> – Назва з екрана.
5. Ткаченко О. Л. Педагогічні умови дистанційного навчання вчителів географії в системі післядипломної освіти / О. Л. Ткаченко // Вісник післядипломної освіти. – 2011. – Вип. 5. – С. 156-164.
6. Чумак А.С. Інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / А. С. Чумак. – Режим доступу: https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=1331 – Назва з екрана.
7. Якубов С. Упровадження елементів дистанційного навчання школярів [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/1217/2/yakubov_s.pdf – Назва з екрана.

References:

1. Kravecz` S. G. Sut` i komponenty gotovnosti pedagogiv do vprovadzhennya dystancijnogo navchannya kvalifikovanyx robitnykiv / S. G. Kravecz` // Naukovyj visnyk Instytutu profesijno-technichnoyi osvity NAPN Ukrayiny. Profesijna pedagogika : zb. nauk. pracz` : Vyp. 12 / In-t prof.-tex. osvity NAPN Ukrayiny ; [Red. kol. : V. O. Radkevych (golova) ta in.]. – K. : Milenium, 2016. – S. 78-90.
2. Lytvyn A. V. Metodologichni zasady ponyattya “pedagogichni umovy”: na dopomogu zdobuvacham naukovogo stupenya / A. V. Lytvyn. – L. : Spolom, 2014. – 76 s.
3. Pidgotovka pedagogichnyx pracivnykiv profesijno-technichnyx navchal`nyx zakladiv do dystancijnogo navchannya kvalifikovanyx robitnykiv / [O. V. Bazelyuk, A. A. Kalens`kyj, S. G. Kravecz` ta in.]. – Kyyiv : IPTO NAPN Ukrayiny`, 2017. – 76 s.
4. Pro osvitu [Elektronnyj resurs] : Zakon Ukrayiny vid 05 ver. 2017 r. # 2145-VIII // Zakonodavstvo Ukrayiny / VR Ukrayiny : [oficz. veb-portal]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page/> – Nazva z ekrana.
5. Tkachenko O. L. Pedagogichni umovy dystancijnogo navchannya vchyteliv geografii v systemi pislyadyplomnoyi osvity / O. L. Tkachenko // Visnyk pislyadyplomnoyi osvity. – 2011. – Vyp. 5. – S. 156-164.
6. Chumak A. S. Informacijno-osvitnye seredovyshhe vyshhogo navchalnogo zakladu [Elektronnyj resurs] / A. S. Chumak. – Rezhym dostupu: https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=1331 – Nazva z ekrana.
7. Yakubov S. Uprovadzhennya elementiv dystancijnogo navchannya shkolyariv [Elektronny`j resurs] – Rezhym dostupu: http://elibrary.kubg.edu.ua/1217/2/yakubov_s.pdf – Nazva z ekrana.

Одержано статтю: 5.07.2018

Прийнято до друку: 19.07.2018